

SKRÄVSTA

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning,
inom lämningarna gravfält L2017:3229 och boplatssområde L2020:7940,
Lindhov 15:24, Botkyrka kommun, Stockholms län

ÅSA BERGER

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3394

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 14
194 34 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41

www.arkeologikonsult.se

OMSLAGSBILD: Översikt över delar av undersökningsområdet med ridhuset till vänster och sjön Aspen i bakgrunden. Foto från öster. Spridningstillstånd från Lantmäteriet med ärendenummer LM2020013034.

ALLMÄNT KARTMATERIAL:

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: 50007066_140003
Terrängkartan, samt GSD–Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

© Arkeologikonsult 2020

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.

Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

SKRÄVSTA

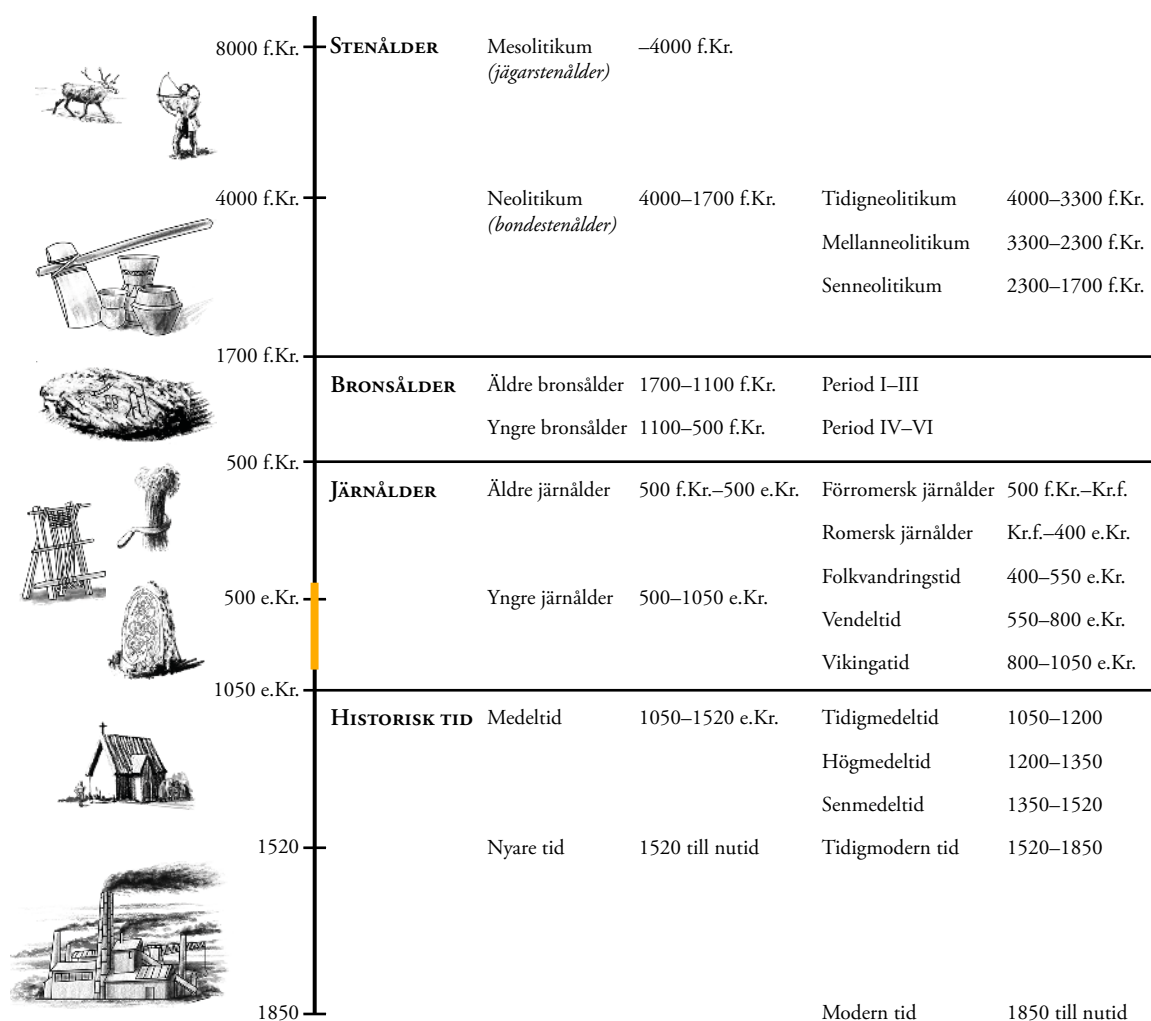
Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning,
inom lämningarna gravfält L2017:3229 och boplatssområde L2020:7940,
Lindhov 15:24, Botkyrka kommun, Stockholms län

ÅSA BERGER

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3394

ARKEOLOGISK PERIODINDELNING

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

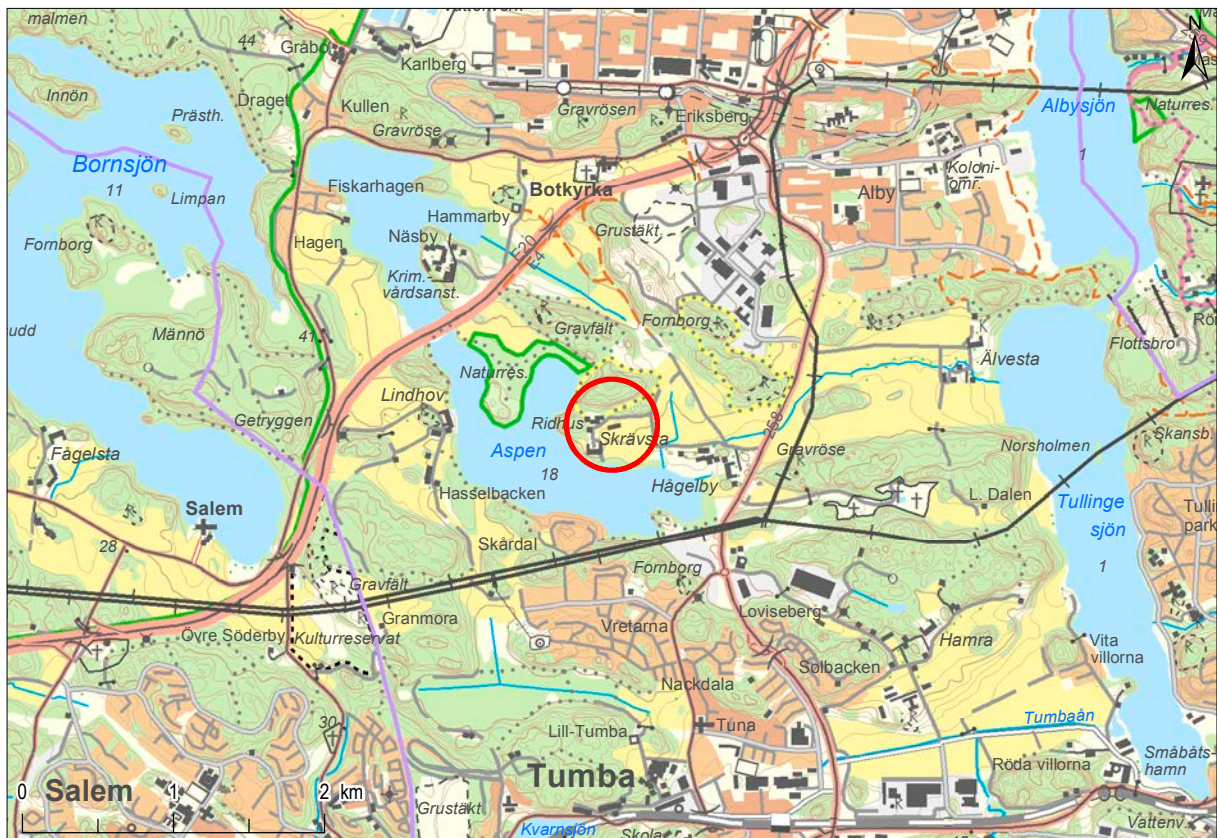
eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING.....	7
INLEDNING	7
METOD OCH UTFÖRANDE.....	8
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ	8
TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR.....	9
RESULTAT	10
Analyser	12
AVSLUTNING	14
REFERENSER	15
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER.....	16
BILAGOR	17
Bilaga 1. Kontexttabell.....	17
Bilaga 2. ¹⁴ C-analys	18

Figur 1. Platsen för schaktningsövervakningen i Skrävsta markerad på Terrängkartan, skala 1:50 000.

Figur 2. Undersökningsområdet markerat på Fastighetskartan, skala 1:3 500.

SAMMANFATTNING

I samband med att arbeten utfördes för att dränera hästhagarna vid ridhuset i Skrävsta i Botkyrka utförde Arkeologikonsult en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Enstaka anläggningar i form av härdar och diffusa kulturlager på-

träffades. En av härdarna daterades till vikingatid. Vid tidigare undersökningar på platsen påträffades en hallbyggnad som daterades till folkvandringstid/tidig vendeltid. De nu påträffade lämningarna verkar representera en senare bebyggelsefas.

INLEDNING

I samband med att Botkyrka kommun rustade hästhagar i anslutning till ridhuset i Skrävsta, Lindhov 15:24, (figur 1 och 2) beslutade Länsstyrelsen om en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning (Lst dnr 431-23352-2020). Inom området hade det vid de inledande arbetena framkommit boplatslämningar som sannolikt ingick i en boplat som

delvis undersökts på 1990-talet (Bratt & Wertwein 1999). Syftet med undersökningen var att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera den del av forn-lämningen som påverkades av arbetet i hästhagarna. De lämningar som framkom skulle dokumenteras och fynden tillvaratas.

Figur 3. Hage 1 i öster med en rad dräneringsdiken. I bakgrunden ans Hågelby gård. Foto från nordväst.

METOD OCH UTFÖRANDE

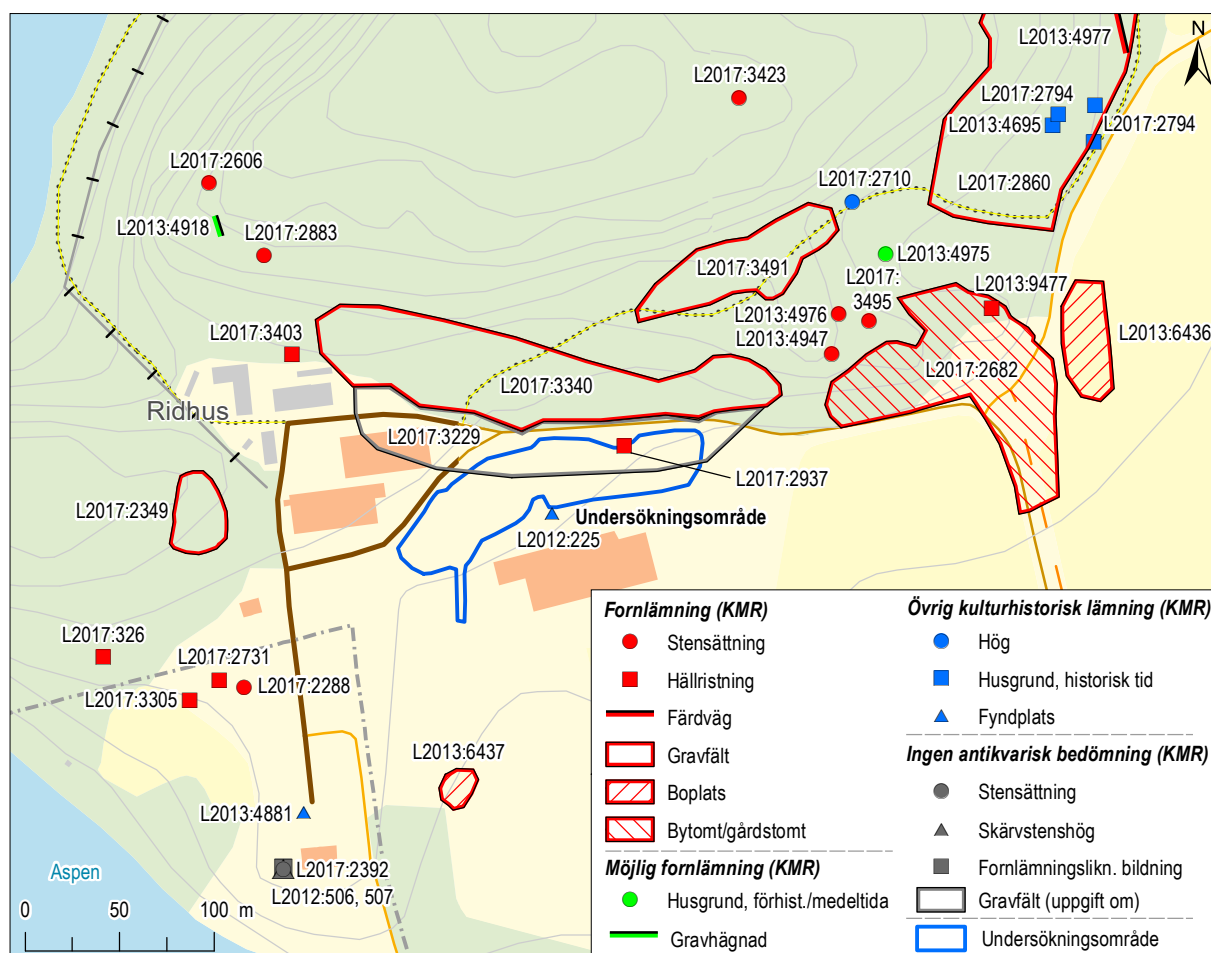
Arbetet med att gräva dräneringsschakt och delvis bana av ytorna inom hästtagarna övervakades. Aktuella ytor, schakt och påträffade anläggningar

fotograferades, beskrevs och mättes in med RTK-GPS. Vissa anläggningar provtogs och påträffade fynd registrerades.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Skrävsta gård ligger strax öster om sjön Aspen och omges av äldre åkermark i söder och öster och skogbevuxna bergspartier i norr och väster (figur 4). Stora delar av åkermarken fungerar idag som hästtagar. Närområdet är rikt på fornlämningar från brons- och järnålder, främst ensamliggande eller små grupper av gravar. Dessutom förekommer skålgropslokaler och boplatslämningar. På en höjd i direkt anslutning till undersökningsområdet ligger gravfältet L2017:3340 (Botkyrka RAÄ 36) som består av 26 runda stensättningar och en osäker domar-

ring. Direkt söder om detta finns ett område med uppgift om gravar, L2020:3229. Denna del har följande beskrivning i Kulturmiljöregistret: "Enligt gravfältets karta upprättad av A. A Hellman och L.G. Kindström 1940 skall ytterligare ca 6 fornlämningar ha legat utmed och S om gravfältets nuvarande område på flygfoto". Inga gravar är idag synliga i detta parti, därför är lämningen registrerad med beteckningen ingen antikvarisk bedömning. Undersökningsområdet låg delvis inom denna.

Figur 4. Undersökningsområdet och aktuella fornlämningar enligt Kulturmiljöregistret (KMR). Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:4 000.

Något längre mot nordost, på samma höjd, finns ytterligare två gravfält, L2017:3491 och L2017:2860, samt den ursprungliga platsen för Skrävsta bytomt, L2017:2682. Direkt öster om bytomten finns en

boplatz (L2013:6436). Drygt 100 meter väster om undersökningsområdet finns ytterligare ett gravfält L2017:2349 och i hagmarkerna knappt 100 meter söder ut finns också en registrerad boplatz (L2016:6437).

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

När den nya gårdsanläggningen skulle uppföras 1940 undersöktes en skärvtenshög och fyra gravar i södra kanten av gravfälten L2017:3229/3340. Dessutom undersöktes en skärvtenshög (L2012:506) och en tresidig stensättning (L2017:2392) där den nya gårdens huvudbyggnad skulle placeras.

De gravar som undersöktes på gravfältet var två stensättningar och två högar. De kunde alla dateras till vendel- och vikingatid. En av högarna innehöll bland annat en svärdsknapp i guld med cloisonnée (figur 5), flera guldtrådar, två förgyllda bronsnitar, två djurhuvudformade bronsbeslag, två båtformiga bronsknappar till en spjutspetsholk, fem pressbleck i brons som kan ha suttit på en hjälm och flera brons-söljor och remändebeslag. Svärdsknappen, som anses vara en av de exklusivaste i sitt slag, daterar graven till 560/70–600 e.Kr. (Bratt & Wertwein 1999).

Figur 5. Svärdsknapp av guld med inlägg av granater som hittades i en av gravarna när gravfältet norr om undersökningsområdet undersöktes 1940. Foto Charlotte Hedenstierna-Jonsson, Statens historiska museum. Bildid 383717. Bilden är beskuren (CC BY).

I skärvtenshögen på gravfältet hittades förutom brända djurben, cirka 2 500 keramikskärvor samt delar av tre lerskedar (figur 6) som kunde dateras till yngre bronsålder. Fyndsammanställningen i skärvtenshögen pekar på att den snarare utgjort en kultanläggning än en avfallshög från en boplatz (Bratt & Wertwein 1999).

Då ridhusanläggningen skulle byggas 1996 utfördes en förundersökning i området söder om gravfälten L2017:3229/3340. Inom området påträffades stolphål, härdar och mörkfärgningar samt ett kulturlager med brända och obrända ben och bränd lera. Boplatzlämningar visade sig finnas inom hela det berörda exploateringsområdet men främst i norr, närmast gravfälten och i västra delen. En delundersökning utfördes året efter i det område där själva ridhuset skulle uppföras. I denna

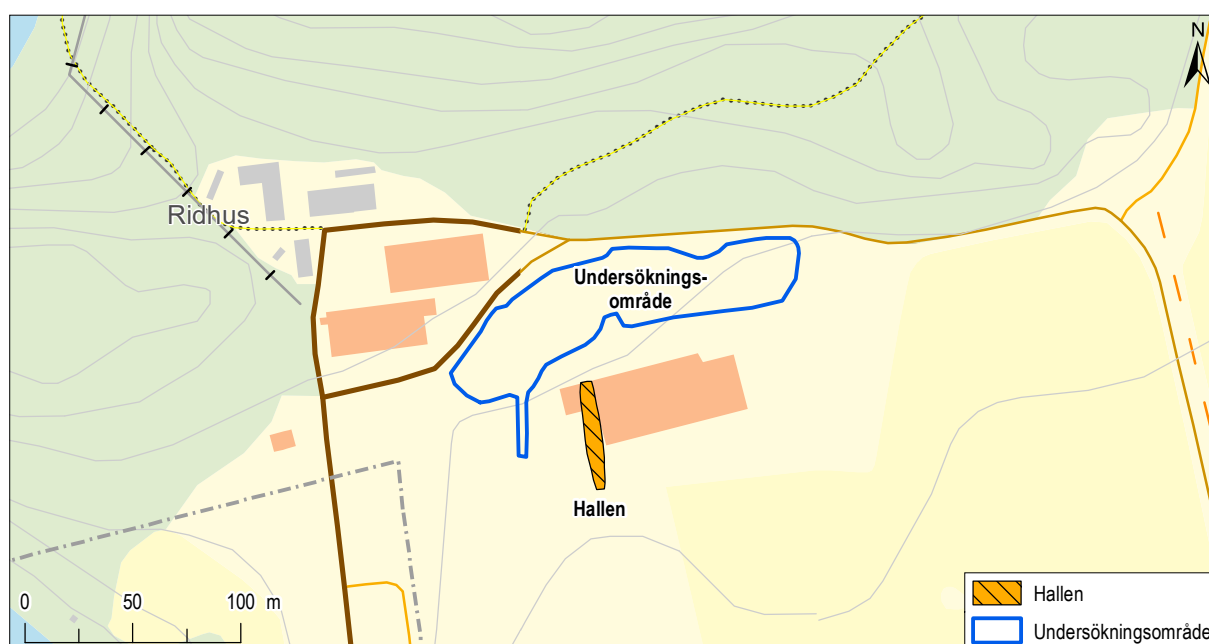

Figur 6. Sked av lera från yngre bronsålder. Den hittades i en skärvtenshög på gravfältet norr om undersökningsområdet vid undersökningen 1940. Foto Jenny Nyberg, Statens historiska museum. Bildid 310794. Bilden är beskuren (CC BY).

del framkom stolphål tillhörande en treskeppig hallbyggnad (figur 7). Hallen kunde inte avgränsas inom den aktuella exploateringsytan och schaktet utvidgades mot norr och söder för att den skulle kunna undersökas i sin helhet. Ingen ytterligare schaktning utfördes mot öster där man bedömde att chansen för ytterligare lämningar var låg. Hallbyggnaden visade sig vara 3,3–7,5 x 50,9 meter stor med konvexa ytterväggar. Kol från stolphål daterades till 425–600 e.Kr. Dateringen överensstämmer väl med dateringen av högen med guldfynd på

gravfältet (Bratt & Wertwein 1999). Tillsammans tyder de på att det funnits en högstatusmiljö vid Skrävsta.

Efter att för- och delundersökningen utförts kom den nya boplatslämningen aldrig att registreras i Fornminnesregistret. I inventeringsboken för gravfältet L2017:3340 (Botkyrka RAÄ 36) finns en anteckning om att förundersökningen visade att boplaten var minst 17 000 m² stor. Den har dock inte fått någon markering i kartan.

Figur 7. Hallen var placerad i nord – sydlig riktning och var nästan 60 meter lång. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:3 500.

RESULTAT

Ytorna har utnyttjats som hästagar under lång tid. Marken var bitvis mycket hård och på vissa ställen verkade material som grus och sand ha påförts. I partiet direkt väster om ridhuset var det svårt att avgöra om det rörde sig om en ursprunglig markyta eller om denna del modifierats i samband med att ridhuset byggdes. På vissa ställen var minst 0,50 meter jord, grus och sand utlagt som underlag för gräsmattan.

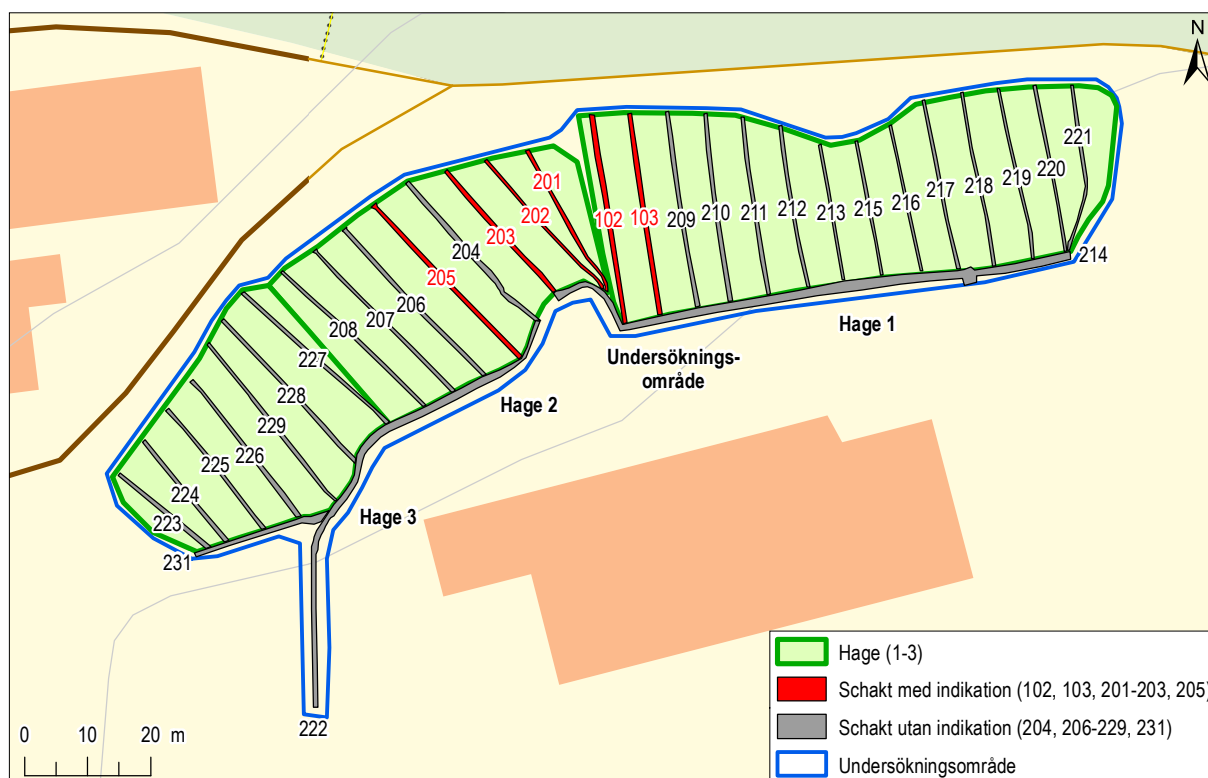
Delar av de aktuella ytorna banades av. Detta hade till största delen utförts innan vi kom på plats (figur 8). Dessutom hade hästarna trampat ytan un-

der lång tid och den var därför redan nednött. Hur mycket jord som avlägsnats var därför osäkert. Sju dräneringsdiken hade också grävts utan vår medverkan. I ett av dessa fanns rester av en härd.

I hage 1, 2 och 3 grävdes sammanlagt 29 diken med en bredd på cirka 0,50 meter och ett djup mellan 0,20 och 0,35 meter. Dikena var djupare mot söder. Dessutom grävdes avrinningsdiken i hagarnas södra kant. Dessa var mellan 0,80 och 1,4 meter djupa och det västra svängde av och anslöt till ett öppet dike cirka 30 meter längre söder ut (figur 9).

Figur 8. Hage 1, längst i öster vid besiktningen den 13 maj 2020. Foto från sydost.

Figur 9. Plan över hagarna med de grävda dräneringsdikena. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:1 200.

I nordvästra delen av hage 1 hade två härdar framkommit vid avbaningen (figur 10). Ytterligare två fläckar med sot och kol fanns i närheten av dessa. Vid besiktningen var marken våt efter regn och i ett område kring härdarna syntes då ett diffust kulturlager med sot och kol men någon tydlig avgränsning kunde inte göras. I södra delen av lagret påträffades ett fragment bränt ben. När jorden torkade upp blev det omöjligt att se lagret.

När de anläggningar som framkommit vid avbaningen undersöktes visade det sig att de två fläckarna med sot och kol bara var tunna rester. Troligen bestod de av utdraget material från andra anläggningar.

Förutom de anläggningar som framkommit vid avbaningen i hage 1 framkom ytterligare sex härdar vid dikesgrävningen i hage 2 (figur 12). Samtliga härdar innehöll skärvig och skörbränd sten, sot och kol. I en av härdarna (111) hittades en del av en skörbränd slipsten. Denna tillvaratogs inte. Dessutom påträffades ett möjligt stolphål och en stenansamling med oklar funktion. I ett parti i ett av dikena fanns antydning till ett kulturlager med sot, kol och enstaka skärvsten. Avgränsningen mot underlaget var diffus men lagret var minst 0,10 meter

Figur 10. En av de härdar som hade blottats vid avbaningen i hage 1. Foto från söder.

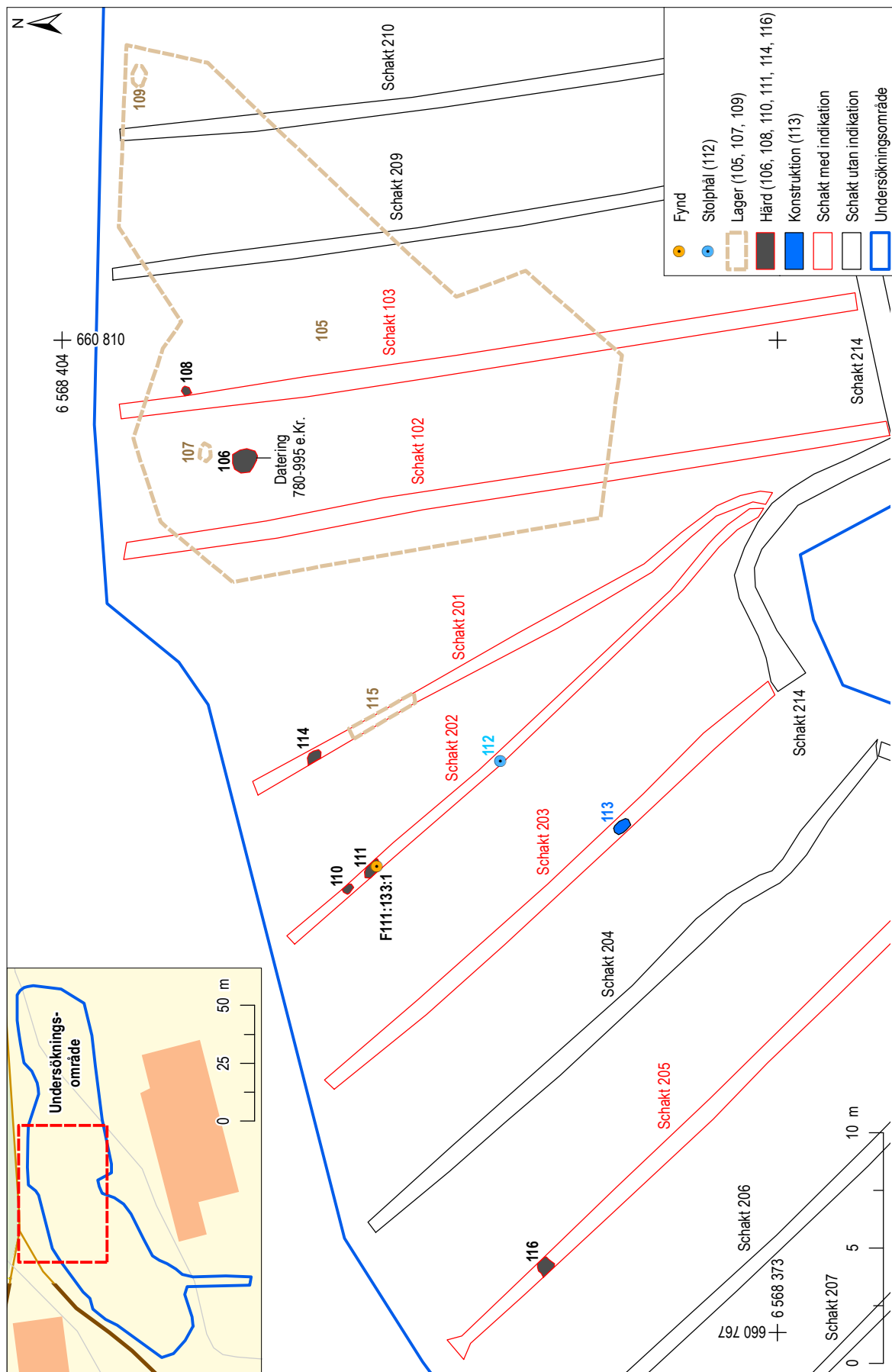
djupt. I hage 3 framkom inget av antikvariskt intresse. Alla anläggningar undersöktes och togs bort i samband med dikesgrävningen.

Analys

Kol från en av härdarna (106) samlades in och skickades för ^{14}C -analys. Härden fick en datering till vikingatid, mellan 780–995 e.Kr. (bilaga 2).

Figur 11. Översiktsbild över undersökningsytan. Spridningstillstånd från Lantmäteriet med ärendenummer LM2020013034.

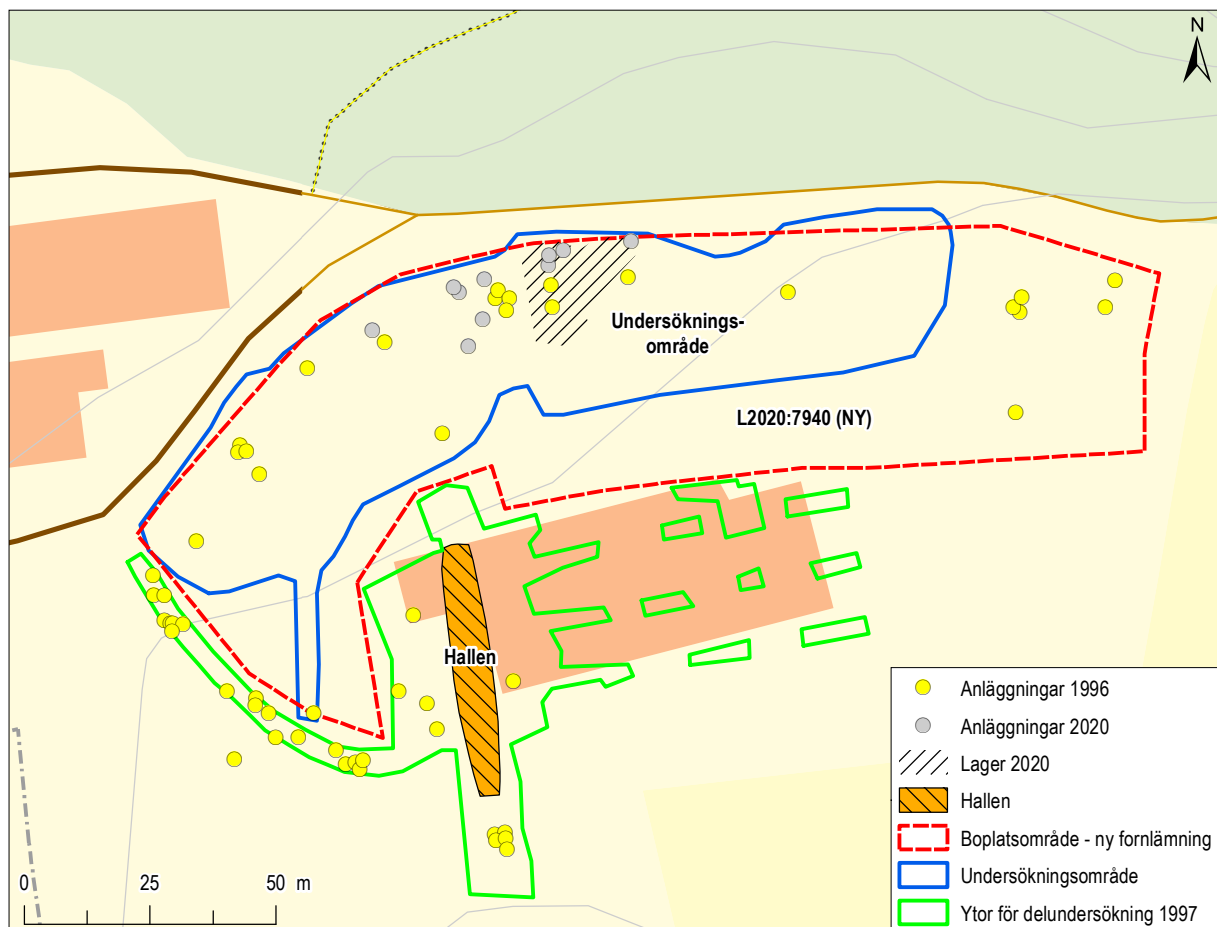

Figur 12. Plan över påträffade lämningar, skala 1:250. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:2500.

AVSLUTNING

Samtliga anläggningar framkom inom den del av ytan där den största andelen indikationer registrerades vid förundersökningen på 1990-talet (figur 13). En av de påträffade härdarna analyserades och daterades till vikingatid (780–995 e.Kr). De nu framkomna anläggningarna kan alltså inte säkert knytas till hallen som påträffades vid den tidigare undersökningen utan förefaller utgöra en senare fas.

Boplatslämningarna registrerades i Kulturmiljöregistret eftersom detta inte gjorts i samband med för- och delundersökningarna 1996 och 1997. Lämningen registrerades som boplatsoområde (fornlämning) och fick lämningsnummer L2020:7940.

Figur 13. Plan med lämningar som påträffades vid förundersökningen 1996 och de lämningar som påträffades i samband med dikesgrävningen 2020 samt boplatsoområdet L2020:7940 som registrerades i Kulturmiljöregistret. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:1 500.

REFERENSER

BRATT, P. & WERTWEIN, G. 1999. *Hallen i Skrävsta. För- och delundersökning av fornlämning RAÄ 36, Botkyrka socken och kommun, Södermanland*. Stockholms läns museum, rapport 1999:16.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Arkeologikonsults projektnr:	3394
Länsstyrelsens dnr:	431-23352-2020
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2020-06-04
Uppdragsnummer i KMR:	202000769
Uppdragsgivare:	Botkyrka kommun
Län:	Stockholm
Kommun:	Botkyrka
Socken:	Botkyrka
Fastighetsbeteckning:	Lindhov 15:24
Fornlämning, KMR:	L2017:3229, L2020:7940
Typ av undersökning:	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Undersökningstid i fält:	19–20 och 25–27 maj samt 1–3 juni 2020
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdsystem:	RH2000
Projektledare/rapportansvarig:	Åsa Berger
Fältpersonal:	Åsa Berger, Sverker Holmqvist
Planer och layout:	Ida Söderström
Kvalitetssäkring:	Johan Blidmo
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs i samband med schaktningsövervakningen.

BILAGA 1. KONTEXTTABELL

Kontext-nr	Typ	Storlek (m)	Beskrivning	Anmärkning	Schakt-nr
105	Lager	20 x 20	Yta med sot, kol och spridda skärerstenar samt ett bränt ben. Diffust.	Relativt tydligt vid regn men kunde inte återfinnas när det torkat upp.	På avbanad yta
106	Härd	1,00 m i diam	Rund med sot, kol och skärvig och skörbränd sten. Stora kolbitar mot botten, 0,12 m djup.	¹⁴ C-prov.	På avbanad yta
107	Lager	0,48 x 0,77	Flak med sotig lera. Låg löst ovanpå grusig yta.	Sannolikt utdraget från 106.	På avbanad yta
108	Härd	0,40 m i diam	Rund yta med sot och kol samt enstaka skörbränd sten.	-	På avbanad yta
109	Lager	0,60 x 0,90	Diffus fläck med sot. Ingen tydlig avgränsning endast 0,01 m djup.	-	På avbanad yta
110	Härd	0,30 x 0,44	Oval med sot, kol och skärvig och skörbränd sten, ca 0,20 m djup. Rödbränd lera under.	-	202
111	Härd	0,50 x 0,94	Oval med sot, kol och skärvig och skörbränd sten, ca 0,15 m djup. Rödbränd lera under.	Fynd av slipsten, F111:133:1.	202
112	Stolphål?	0,28 x 0,35	Tydlig mörkfärgning med enstaka 0,05–0,10 m stora stenar. Cirka 0,20 m djupt.	Osäkert, otydlig nedgrävningskant i botten.	202
113	Konstruktion	0,47 x 0,80	Ansamling av 0,05–0,10 m stora stenar, enstaka skörbrända. Ingen sot eller kol, ingen nedgrävning.	Oklar funktion.	203
114	Härd	0,44 x 0,66	Oval med sot, kol och skärvig och skörbränd sten, ca 0,10 m djup. Rödbränd lera under.	-	201
115	Lager	0,50 x 3,10	I ett parti av diket fanns mörkare jord med sot, kol och enstaka skärvig och skörbränd sten. Diffus avgränsning mot underlaget men minst 0,10 m tjockt.	-	201
116	Härd	0,50 x 0,72	Rest av härd med sot, kol och skärvig sten.	Redan bortgrävd.	205

BILAGA 2. ¹⁴C-ANALYS

INTERNATIONAL CHEMICAL ANALYSIS INC.

Datering av härd 106:

ICA ID	Submitter ID	Material Type	Pretreatment	Conventional Age	Calibrated Age
20C/0607	106:503	Charcoal	AAA	1120 +/- 30 BP	Cal 770 - 790 AD (1.7%) Cal 800 - 850 AD (1.9%) Cal 860 - 1000 AD (91.8%)

- Calibrated ages are attained using INTCAL13: **IntCal13 and Marine13 Radiocarbon Age Calibration Curves 0–50,000 Years cal BP.** *Paula J Reimer, Edouard Bard, Alex Bayliss, J Warren Beck, Paul G Blackwell, Christopher Bronk Ramsey, Caitlin E Buck, Hai Cheng, R Lawrence Edwards, Michael Friedrich, Pieter M Grootes, Thomas P Guilderson, Hafliði Haflidason, Irka Hajdas, Christine Hatté, Timothy J Heaton, Dirk L Hoffmann, Alan G Hogg, Konrad A Hughen, K Felix Kaiser, Bernd Kromer, Sturt W Manning, Mu Niu, Ron W Reimer, David A Richards, E Marian Scott, John R Southon, Richard A Staff, Christian S M Turney, Johannes van der Plicht. Radiocarbon 55(4), Pages 1869-1887.*
- Unless otherwise stated, 2 sigma calibration (95% probability) is used.
- Conventional ages are given in BP (BP=Before Present, 1950 AD), and have been corrected for fractionation using the delta C13.

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3394